

slikami. Še stari jo bodo z veseljem prebrali. Takega čtiva manjka in le še prihodnjč naprej!

Knjižna družina »Luč« je v preteklem letu izdala Miška Kranjca »Južne vetrove« (str. 129, v. 8^a) in Bevkov potopis »10 dni v Bolgariji« (str. 97, v. 8^a). Pripravljen je bil tudi vsakoletni poljudno-znanstveni »Zbornik«, a ga nismo prejeli, ker ni izšel. O prvi knjigi, ki obsega dvoje novel, je sodba, da pisatelj le preveč poudarja gonsko plat svojih rojakov; saj menda se ne neha in prične vse prekmursko življenje pri tem mejniku? Slog je pa dober in res pokrije neko plehkoto v vsebini. Bevkov potopis osvetljuje ljudi in dušo bolgarske zemlje. Zato je zanimiva primerjava s potopisom zemljepisca Kranjca v »Mladiki«, ki nepristransko opiše prirodo in nje bogastvo. Še boljša bi knjiga postala, če bi Bevk orisal kulturno rast bratov Bolgarov v književnosti in umetnosti.

»Sigma« je najmlajša založba, ustanovljena leta 1930. V letošnjem letu so bravci prejeli »Črno orhidejo«, prevedel iz angleščine R. Bednařik, 8^a, str. 160. Naslednja knjiga je bila »V službi Najsvetejše« (8^a, str. 197.) Knjiga je samostojen odlomek o obleganju Čenstohove iz slovitega Sienkiewiczzevega romana »Potop«. Ob koncu leta je Sigma poslala v svet zgodovinski roman iz francoske revolucije »Na morišče«. (8^a, str. 186, s slikami). Roman z daljšim uvodom o nastanku in vzrokih francoske revolucije, je priredil po Spillmannu R. Bednařik. Knjiga je nadaljevanje »Junaštva in zvestobe«, ki jo je ljudstvo pred vojno tako z užitkom prebiral. Naslovno risbo je naslikal Domen. Kot četrta knjiga je pa izšla priljubljena »Pratika« za leto 1939, praktično-uporaben priročnik. Ima živahno vsebino in predstavlja z izvirnimi pesmicami in sestavki o primorski zemlji ter priznanih pesnikih majhen, a živ kulturni prinos njej.

Da bo slika književnih izdanj na Primorskem popolna, moramo ome-

niti še dvoje knjig nabožne vsebine. Prva je »Nebo in zemlja« (8^a, str. 176) s podnaslovom Nedeljske pridige, ki naznačuje vsebino. Spisal jo je v krepkem slogu znani nabožni pisatelj Srečko Gregorec. — Druga pa je že deveti snopič »Seljavca« (8^a, str. 271) s podnaslovom »Nedeljsko branje, pouk, zgodovina, legende«. Pisatelj je dr. Egidij, založnik dr. Pavlica, upok. semeniški profesor v Gorici.

Vse zbirke morajo prav razveseliti vsakogar, ki mu je mar naša beseda in knjiga. Bog daj, da bi primorski Slovenci pridno segali po njih letos in tudi — v bodoče.

R. Bednařik.

Zagreško pismo.

(Dnevi hrvatske knjige.)

Slovence bo zanimalo, da je v času, ko ste v Ljubljani odprli razstavo slovenske povojne knjige, Matica Hrvatska v Zagrebu in v drugih večjih mestih Hrvatske pripravila tako imenovane »dneve hrvatske knjige«. Pred tremi leti je Matica Hrvatska napravila prvi poskus, da po zgledu drugih narodov v posebnih stojnicah razstavi svoje knjige in jih ponudi občinstvu, ki samo ne najde poti v njeno upravo, da bi tam naročilo lepo knjigo. In ker se je ta način propagande za lepo knjigo izkazal prav uspešen, so letos razširili to propagando že kar na 24 večjih mest po vsej hrvatski zemlji. Uspehi so bili povsod zelo zadovoljivi in mnogo večji kot prejšnja leta. Posebno so se ljudje zanimali za dela Budaka, Kolarja in Nametka (leposlovje) ter za knjige Lukasa, Kriškovića in Riegerja (eseji), torej za dela, v katerih se obravnavajo pereča sodobna vprašanja.

Ob tej priliki je tudi zagreški radio pripravil tri aktualna predavanja. Prvo, kjer je bil govor o propagandi knjige na Hrvatskem in v inozemstvu, je bilo bolj informativnega značaja in ga lahko mirno pustimo ob strani. Mnogo pomembnejše je bilo predavanje

prof. Filipa Lukasa, predsednika Matice Hrvatske, ki je podal nekaj tehtnih načelnih misli o poslanstvu pisatelja v svojem narodu in o pomenu kulture za ohranitev narodne samobitnosti. Med drugim je dejal takole:

»Matica Hrvatska ni samo založnica, temveč ima po svojih pravilih in programu tudi kulturnovzgojno poslanstvo. Ta misel je bila odločilna tudi pri organiziranju »dni hrvatske knjige«, da se na ta način med narod razširi hrvatska knjiga in z njo dela duha in srca hrvatskih pisateljev in ustvarjalcev. V kulturnem ustvarjanju namreč ne gledamo samo osebno delo posameznih pisateljev, marveč v prvi vrsti izraz stvariteljske moči narodnega genija. Knjiga je most, ki veže pisatelje z narodom. Pisatelji in umetniki ustvarjajo dela kajpada s svojim umom, toda v okviru onega, kar leži motno in nejasno v podzavesti narodnega občestva, kateremu oni pripadajo; tako s svojim ustvarjanjem opravljajo samo božje poslanstvo, toda ne izven svojega naroda, temveč v prvi vrsti z duhovno močjo svojega naroda in za svoj narod, ki ga predstavljajo, a šele po njem za celotno človeštvo. Dolžnost vsakega posameznika je, da ustvarja po svojih močeh. Ustvarjalec kulture ni abstrakten človek, temveč človek svojega časa in določenega okolja, predvsem pa človek svojega naroda. — Knjigo ustvarjajo pisatelji. Toda če knjiga hoče biti narodna, mora imeti bralcev; tako je knjiga v mnogem oziru delo bralcev, kakor je tudi gledališka predstava delo gledalcev. Treba je dobrih bralcev, da delo postane narodna lastnina. Šele tedaj, ko se bo pri nas razširilo znanje v branju med ljudstvom, a ne črkovanje, tedaj bo delo naših pesnikov in pisateljev imelo svoj pravi uspeh in korist.«

Enako zanimiv, dasi ne v načelnem pogledu, je bil razgovor med gospodarskim tajnikom Mat. Hrv. dr. Starčevićem in dr. M. Budakom, pisateljem najlepše sodobne povesti »Ognjište«. V tem razgovoru v radiu je naglasil M. Budak nekaj zelo poraznih ugotovitev

o širjenju hrvatske lepe knjige, ki je izvor njihovega narodnega ponosa, in dodal nekaj resnih opominov, da vzbudi v narodu čut dolžnosti do svoje književnosti. V drugem delu svojega razgovora pa se je Mile Budak pomudil pri svojem najnovejšem in največjem delu »Ognjište«, o katerem bi bilo treba še posebej poročati tudi v naših literarnih revijah. Naj v tem pismu nakažem samo njegov vznik, kakor ga je Budak odkril v radiu:

»Misel, ki sem jo obdelal v »Ognjištu«, sem nosil v sebi kakšnih deset let. Bil sem naravnost obseden in neprenehoma sem živel v teh mislih celo tedaj, ko sem ustvarjal druga dela, in nisem bil niti miren niti srečen, dokler se nisem rešil tega bremena, ki me je dušilo kot mōra. Verjemite mi, da bi o tem lahko napisal novi roman — roman o pisanju romana. Ko sem pa začel pisati, sem ga kakor v mrzlici naravnost stresel na papir. Včasih sem delal tudi po petnajst ur na dan, redno pa najmanj deset ur na dan, dokler nisem v enem dušku napisal vsega romana, kakor je obelodanjen. Mnogo, zelo mnogo gradiva sem izpustil med pisanjem, ker sem se zgrozil ob misli, da bo to vendar nekoč tiskano v naših obupnih založniških razmerah. Zona me je obšla že ob sami misli, da bi kdo drugi zaradi preobširnosti črtal, pa sem takoj sam med delom izpuščal vse, kar sem mogel — preboleti. Da, ker to gradivo tako ljubim, da me je v resnici bolelo, ko sem moral izpuščati. Tako sem teh 850 in še nekaj strani pisal od 8. maja do 19. junija preteklega leta, torej vsega 43 dni ali okrog 20 strani na dan. Poudariti pa moram, da je treba prijeti za pero šele takrat, ko je nosečnost dovršena, ko je snov popolnoma dozorela, popolnoma jasna in sposobna za samostojno življenje. Potem pisatelj nima druge naloge kot da to pripravljeno snov razvrsti, da te dovršene ljudi vodi, prav za prav pusti, da po svojih močeh, po svojem značaju in duševnih lastnostih logično stopajo iz dogodka v dogodek. Pisatelj nič ne kombinira, kar ne bi ležalo že v samem značaju osebe,

ki pred njim živi, on pa le zapisuje vsak njen gib, vsako misel in besedo. Pisatelj preživlja, doživlja in izživlja celo dejanje, a čim bolj je dogodek napet, dramatičen in pretresljiv, tem hitreje se odvija in pisatelj ga mora — če živi v svojem predmetu — hitro vreči na papir, če ne, mu preti nevarnost, da se mu dejanje izmuzne iz rok in tedaj namesto umetniškega dela lahko nastane kakšna limonada ali krpu-calo ali pa sploh nič! Pisatelj obupa in opusti jalovo početje.

Okostje mojega romana je vzeto iz življenja, vse osebe so moji sosede — deloma sorodniki, deloma prijatelji in znanci. Zgodba moje lepe in ljube Anere je docela posneta po resničnem življenju, samo gledana skozi umetniško prizmo in osvetljena z bengalskim ognjem. Ko bi sedaj kdo moj roman bral onim kmetom, ki so poznali Anero v življenju, vsak bi prisegal, da je to res ona, da je vse bilo tako in da je bila takšna, kakršno sem upodobil.

Ko pišem to ali ono stvar, se popolnoma zatopim v svoje delo in živim popolnoma brez pridržka življenja svojih oseb. Postajam kmet kakor oni, čutim vse njihove reve in nadloge, drhtim z njimi ob vsakem najmanjšem veselju in užitku, trpim vse njihove muke, doživljam vse njihovo sovraštvo in ljubezen; zato pa tudi lahko pišem o njih, kot da sem neprenehoma v njihovi družbi.

Sedaj nosim v sebi že docela jasno in razločno tri romane. Preden pa se bom lotil novega večjega dela, moram za nekaj časa v svojo rojstno vas, da se naužijem onega zraka in naklepetam s svojimi Mičani, Matešami, Mandami itd. in da potem zopet v dušku vržem pred vas nov košček onega prelepega liškega pečevja in nedosegljive liške duše.

Tako je predaval v radiu in stopil v direkten stik s svojimi bralci. In uspeh ni izostal.

Pišem pa to pismo, ki bo kot snov že malo zastarelo, zato, ker je zamisel še vedno živa in more nuditi tudi slovenski književni občini marsikako pobudo za razvoj knjiž-

nega trga ter za ponoven stik knjige z najširšim občinstvom, kateremu mora biti namenjena. V tem pogledu se moramo učiti mnogo pri Hrvatih. Jože Gregorič.

Pismo iz Prage.

Praga, 1. XII. 1938.

Septembrski dogodki niso vplivali ravno najugodneje na literarno delovanje čeških literatov. V času nesigurnosti, narodne bede in v vrtincu razočaranj se je sicer mnogo pisalo, s kritičnega stališča je pa večina tega bolj efemernega značaja. So to glose dnevnih dogodkov, domoljubne pesmi in članki v časopisih ter revijah, ki privrejo na dan spontano, navdušijo, pa liki kometi ugasnejo. To ni literatura, ki kot taka ostane, to so bolj dokumenti težke dobe in naroda, ki tudi v resnih dneh ne obupa.

Doba narodnega osramočenja se je slutila že prej, in naravno je, da te slutnje niso ostale brez odmeva. Dokaz je najnovejša pesniška knjiga Josefa Hore, že v predseptembrskih dneh izdanih pesmi »Domov« (Domovina). Septembrske dogodke in narodno žalost sta zajela v pesmih mladi pesnik Vladimír Holan v zbirki »Září« 1938 (September 1938) in starejši Colman-Kassius v knjigi »Železná košile« (Železna srajca). V krhki formi se tu izliva žalost nad barbarstvom dobe, ki je bila nasilna, ne more pa vzeti ljubezni do lastnega naroda. Če je prišla zdaj za Čehe druga Bela gora, bo prišlo tudi novo vstajenje.

V »drugi republiki« začasno ne izhaja toliko knjig kot v predseptembrski dobi, s tem pa ni rečeno, da je zanimanje za literaturo padlo. Nasprotno. Bere se mnogo, samo v izbiri pisateljev je nastal preobrat. Priljubljeni so zopet klasiki, pisatelji starejše generacije kot Němcová, Jirásek, Rais, Stašek, Klosterman, Karolina Světlá in novejši Jindřich Šimon Baar ter Vrba, to je pisatelji, ki črpajo po večini snov za svoje romane iz sedaj okupiranih krajev. Med pesniki so zopet našli veljavo